

— úgyszintén 1663—64-ben *Rimaszombati Mihály*, a leydeni egyetem későbbi teol. doktora s otthon végül is a miskolci egyház papja; — ugyancsak 1663—64-ben *Szécsi István*, a gyermek I. Rákóczi Ferenc utolsó magántanítója, Utrechtben Burmann Ferenc tanítványa s visszatérte után a szatmárnémeti, nagybányai és mádi gyülekezet lelkésze; — hasonlóképpen 1663—64-ben *Bethlen Miklós*, a későbbi erdélyi kancellár, ki itt találkozott egykori gyulafehérvári praepceptorával, Jászberényi Pállal, valamint Enyedi R. Gáspárral, Nadányi Jánossal és Köpeczi Gáspárral; — 1664-ben *Csernátóni Pál*, ki Bethlen Miklós efórusaként érkezett ide s Jászberényi 1664. évi angol—latin nyelvkönyvét latin verssel köszöntötte, otthon Gyulafehérvárott és Kolozsvárott Apáczai Csere Jánosnak, Leydenben pedig Coccejus Jánosnak volt a tanítványa, de Amsterdamban Comeniushoz is talált kapcsolatot s a végén idehaza a nagyenyedi kollégium cartesianus-coccejanus szellemű tanára lett; — ugyancsak 1664-ben a szintén Csernátóni Pál mentor-ságával ide érkezett *Bethlen Pál*, a Miklós öccse; — ugyanakkor a Bethlen Pál kíséretéhez tartozó typographus legény, *Udvarhelyi Mihály*, ki szakismeretei bővítésére jött ide; — hasonlóan 1664-ben *Samaraeus P. Sámuel*, ki az itteni holland egyház segítségével tartotta fenn magát, hazai sorsáról azonban mit sem tudunk; — 1665 előtt itt tanult még egy *Alberti G.* nevű magyar studens is, kinek későbbi pályáját keresztnevével együtt homály takarja. Nem tartozott a főiskolai hallgatók sorába, de 1661-től Londonban élt, mint az angol királyi testőrség tagja az az *Ádám János*, aki odahaza Gyulafehérvárott Basire Izsák professzor tanítványa volt s annak pártfogását itt is élvezte. Nevét egy London városáról szóló latin ének szerzésével örökítette meg.¹³

Mindezek nem egyszerre, nem azonos időben tartózkodtak a jelzett évek között Londonban. Számuk állandó fluktuáció szerint növekedett vagy fogyatkozott, de voltak, akik hosszú éveket töltöttek itt, sőt némelyek élete itt tűnt el örökre az ismeretlenségben, mint Enyedi R. Gáspáré. Akár többen, akár kevesebben voltak, csoportjukat mindig a nemzeti sorsközösség érzése és a konfesszionális öntudat kapcsolta össze ott a messze idegenben, s a hazuról érkező hírek mindig újabb tápot adtak közösségi érzéseiknek. A jövés-menés állandó forgatagában a fix pont Jászberényi Pál személye volt, aki maga köré tömörítette az éppen ott időzőket. A fluktuáció akkori állása szerint 1665 elején, mikor Zrínyi Miklós tragikus halála tartotta hatása alatt a kedélyeket, csak Szendrei Ferenc és Száki Ferenc tartózkodott Londonban, így Jászberényi őket vonta be a „*Lacrymae Hungaricae*” szerkesztésébe. E vállalkozáson túl azonban bizonyos közös szellemi adottságok is közrejátszottak abban, hogy a három Londonba szakadt magyar összetömörült. Életrajzaik egymással érintkező részeiből megállapítható, hogy mindhárman a sárospataki iskolában tanultak s Comenius és Tolnai Dali János tanítványai voltak, sőt Szendrei és Száki egy időben ültek ezek lábainál. Bizonyos közös élmények és eszmények kapcsolhatták őket össze, s ebben a meleg, szoros közösségben születtek meg a Zrínyi Miklós halálát sirató gyászversek. Sajnos, eszményeik motívumaiból biztosan csak igaz magyar hazafiságukat ismerjük. Messzebbmenő megállapításokat csak akkor volna módunkban tenni, ha mindegyiküknek külön-külön ismernénk Comeniushoz, illetőleg Tolnaihoz való viszonyulásának részleteit. Különösen fontos volna ez Jászberényi esetében, kiről mindeddig csak annyi bizonyos, hogy Keresztúri Bíró Pál pedagógiai módszerét követte. Szinte lehetetlen azonban, hogy emellett oly európai híru pedagógustól is, mint Comenius, ne vett volna indításokat. Azt is meg kellene vizsgálni, hogy Szendrei Ferenc itt már említett 1673. évi magyar nyelvű könyve milyen viszonyban van a volt tanára, Tolnai által megtestesített puritanizmussal. Mindezt tisztázni a jövő kutatás eléggé nehéz, de felette hálás feladata. Egyelőre csak az bizonyos, hogy a Zrínyi emléket hirdető londoni nyomtatvány három volt sárospataki Comenius- és Tolnai-tanítvány kezdeményezése, melyben a vezérszerepet Jászberényi Pál vitte. Munkájuk simán illeszkedik be a londoni magyar peregrináció Jászberényi neve által fémjelzett periódusának 1661—65 közti, önmagában is kerek első szakaszába, s annak magyar szempontból becses irodalmi relikviája.

V. Busa Margit

KAZINCZY FERENC ISMERETLEN LEVELE DESSEWFFY JÓZSEFHEZ

Kazinczy Ferenc által írott és hozzáintézett levelekből napjainkig 5933 került könyvalakban kiadásra. Váczy János a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából 1890—1911 között XXI kötetben 5393 levelet rendezett sajtó alá és jegyzetelt. Sorozatát kiegészítette Harsányi István az 1927-ben megjelent I. pótkötettel, amelyben 254 levelet adott ki jegyzetekkel. Ezután, 1960-ban a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Intézetének gondozásában, Berlász Jenő, V. Busa Margit, Cs. Gárdonyi Klára és Fülöp Géza sajtó alá rendezésében és jegyzetelésével 284 levéllel a II. pótkötet látott napvilágot.

¹³ Bethlen Miklós Önéletírása. I. Bp. 1955. 188—194. — Zoványi, Trócsányi és Herepei fent említett művei, passim. — Saját adatgyűjtésünk.

Az itt közzétett autográf kézirat Deák Dénes tulajdonából került a Petőfi Irodalmi Múzeum kéziratárába. Levelünk beleilleszkedik a Kazinczy-levelezésgyűjteménybe. E kötetes kiadványban megtaláljuk Dessewffynek azt a levelét amelyre Kazinczy a most előkerült levelet válaszolta, és azt a levelet, amellyel Dessewffy az eddig ismeretlen Kazinczy-levelelre felelt. Kéziratunk utal egy még lappangó, francia nyelvű levélre is, ezt Kazinczy Dessewffy Józsefhez intézte.

Gróf Dessewffy József¹ és Kazinczy Ferenc közötti levelezés 1793-ban kezdődött.² A most előkerült levél teljes szövegét betűhíven közöljük:

Széphalom Septemb. 23d 1819.

Tisztelt barátom,

Ma éjjeli 3 óraker tüz támadta itt a faluban, 's ámbár a' rettenetes szélben a' harang félre-
vesését hallanom nem lehetett, minthogy addig bé sem hűnytam szemeimet, én voltam a' leg-
első, a' ki a' veszedelmet megsejté házamnál. Cséplőm az ablakomhoz jött, hírt adni, de már
talpon valék. Képzelted rémulésemet. Feleségem felriadt a' cséplő szavára, én pedig szaladtam
két legkisebb gyermekeimet szabadítani-meg a' veszedelemtől. Azokat bátorságba tévén, 's
teheneimet 's lovaimat az ólból kieresztvén, familiám leveles ládjáját vihettém-ki két izmos
cseléd által, magam a' szobaleánnyal az Autographiai Gyűjtemény ládjáját vittem az udvarra.
Ekkor Manuscriptumaimat 's barátim leveleinek csomóját 's úgy réznyomtatványimat 's egy
skatulyámat, mellyben az 1795dikben viselt félesztendei szakál is van. Előbb már megtettem a'
rendelést, hogy a' tűz és közötttem álló két ház fedele tépessék-le, de a' mi meg nem történt mert
a' szél füst és láng miatt meg nem történhetett. Így csendesen vártam, legkedvesebb portékáimat
kiszabadítván, hogy az öldöklő Angyal felettem menjen-el a' mint neki tetszik. Házam 's zsinde-
lye sok helyeken égni kezdték, de azt cselédim eloltották. Csűrőm megmaradt, mert a' szél
más erányszatot veve. Két oeconomicus házam 's egy egészen új kocsim leve hamuvá, 's károm
ezer és két ezer forint között áll. A' ládát vivén, egyet buktam, 's két térdem nem karczolás-
t, hanem sebeket kapott, nehány napig fel nem fogok öltözhetni. Embereim közzül egy telkes
gazdám és négy zsellérem égtek földig, 's három testvérek által bírt Vendégfogadóm oda van.
Ha gazdag volnék, felépíteném embereimet, 's minden károkat az utolsó fillérig én viselném:
szegény lévén és a' szegénység mellett hat gyermek atyja, kötelességnek ismerem, hogy csűrőm
őket táplálja, még pedig ajándék képében, mert nem illik, hogy az én csűrőm megmaradván,
az övék elégvén, ők koplaljanak. Édes barátom, epe nélkül mondom: Virtus post nummos.
Nincs jobb portéka mint a' pénz, noha Sallust azt mondja, hogy azt egy Bölcs sem szeret-
te-meg. A' pénz még virtust is adhat 's van virtust, mellyet nem lehet gyakorlani pénz nélkül.
De a' pénz is csak az eszes ember kezében jó; a' bolondéban nem jó az.

B. Vécsey Pál³ reggel 9 óraker tére be hozzám, a' Sógor Asszonyom⁴ pedig a' maga sok gyer-
mekeivel 11kor, 's ez még ebédre Kázmérba ment, látván hogy házam rendetlenségben van,
's szakácsom nem főzhet elégetett kezeivel. Engem csendesen találtak, mert nem azt tekintem
melly kárt vallottam, hanem hogy mit vallhattam volna 's mit nem vallottam.

Kézemben van a' Prof. Sárvári⁵ által hozzám küldött nyaláb. Az Referendárius Cserei Far-
kasknak⁶ Magyar Valerius Maximumát (az az, Magyar dolgokból szőtt Valerius Max. forma Mun-
káját) hozta hozzám. A' fíja akarja ki nyomtatni, 's nem kap nyomtatott. Én teszek próbát,
ha kiadhatom e. Magyar dolgot, de nem a' Valer. Max. formájában, 's valljuk-meg, ma még is
csak másként írunk mint M. Theresia alatt, még pedig nem csak a' Magy. Stílusra nézve. —

Melly igen óhajtanék én tenálad mulathatni? fejedéért, szivedéért, lelkedéért, tudományaidéért
csudált férjfiu! mely igen óhajtanám látni a' Méltós. Grófnét nem Kassán, a' czifra világban,
hanem Szent Mihályt, csak a' Te 's csak gyermekid társaságában, 's nem mint Dámát, hanem
mint mezei házi asszonyságot, 's kertje' ültetési közt! A' vetésemmel majd készen leszek: de
nekem ezer meg ezer bajaim vannak, a' mi miatt ritkán tehetem a' mit óhajtok. Nem ígérem
tehát hogy megyek: de ha mehetek, bizonyosan megyek, 's viszem mind a' parancsolt dalt és

¹ Dessewffy József (1771—1843) országgyűlési követ, több megye táblabírája, a Magyar Tudományos Akadémia igazgatósági tagja. — SZINNYEI József: Magyar írók élete és munkái. II. 824. hasáb.

² VÁCZY János: Kazinczy Ferenc levelezése. II 423. sz. lev.

³ Vécsey Pált SZINNYEI I. m. nem ismeri, nevével a levelezés-kiadványban találkozunk, így: „...3dik Vice [notarius] B. Vécsey Pál, József fíja.” — VÁCZY I. m. VIII. 1881. sz. lev.

⁴ Vécsey Mária bárónő Kazinczy felesége — Török Sophie — bátyjának, Török Józsefnek hitvese.

⁵ Sárvári Pál 1765—1846) debreceni kollégiumi tanár, bölcséleti doktor, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja. — SZINNYEI I. m. XII. 248. hasáb.

⁶ Id. Cserey Farkas (1719—1782) bölcslelettudor, udvari tanácsos és előadó. SZINNYEI I. m. II. k.287. hasáb. A „nyaláb” id. CSEREY Farkas: Magyar és székely asszonyok törvénye című munkája, melyet fia, ifj. Cserey Farkas (1773—1842) adott ki Kolozsvárott 1830-ban. A szerző Mária Terézia bizalmas tanácsadója volt az Erdélyre vonatkozó ügyekben. Kazinczy szerint az idősebb Csereyre Valerius Maximus (i. e. I. század) római történetíró művei voltak hatással.

⁷ Válasz Dessewffy 1819. szept. 6-án küldött meghívására: „E' hónapban még Egerbe megyek, de itt leszek Október alatt, vége felé Mádra megyek; ha tehát Szent Mihály napjától fogva, egész 28-ik Októberig megakar-
nál látogatni, feleségem' örömet a' magaméval neveléd...” VÁCZY I. m. XVI. 3782. sz. lev.

Zrinyit,⁸ mint Sallustomat⁹ 's Milomat¹⁰ mind azon Értekezést,¹¹ melyről minapi levelemben szóltam; mert én úgy hiszem, hogy dolgozásom csak úgy ér valamit, mikor te javalhatod, 's azt hiszem még a' midőn különöségeim mellett megmaradni macacsságom parancsol is. Hagyjuk-meg kinek kinek a' maga sajtáságát, 's túrjuk az olyat bár nem javalhatjuk. Gróf-Teleki László az illyenben Anarchiát lát¹² én csak a' Természet által is gyakorlott Külömböző-
ségek' Egységét, 's az nekem kedvesbb az a' másik Egység.

Ambár a' Bártfai levelek¹³ sorsa elijeszthetne, én Erd. Leveleimet¹⁴ még is a' magam koczkámra adom-ki, 's azon leszek, hogy nyerhessek is valamit, 's adósságomat egy kis részben fizethessem. Nincs most édesebb érzés előttem mint azé az Atyáé, a' ki ezt mondhatja gyermekeinek: E z t n e k t e k é n s z e r z e t t e m . Néked, édes barátom, még ezt a' szerencsét is megadta a' Sors, még pedig nagy mértékben. Te nekik csak azt a' fényt nem adad, hogy kulcsot, keresztet és titulust szerzél.

Mihalyik Kassai Órának brutális heroismusa nekem nagyon tetszik. Észre vette, hogy felesége egy Trémamonti nevű Mazuchelli Rgtben szolgáló Hadnaggyal mulatgatja magát, 's kérte az Oberstert 's Generalis Márjásit, hogy tegyenek bajáról. Azt mondják, azok nevettek az emberen, 's ő a' sétáló helyen a' Hadnagy pofájába küldte be egy töltés serétet. Képelem, melly lárma lett a' lövésre, és hogy némelly Kassai Dáma mint csudálkozott hogy az olly vakmerőség mint juthat férjnek eszébe. Hallom a' Tisztek azt mondák Mihalyiknak, hogy hiszen az neki tiszteletére volt, hogy egy aranyrojtocskát hordó Úr magát az ő burger rangú feleségével mulatja. G a l b a n e g a b a t . Óhajtánám hogy efféle történeteket minden két esztődn látnánk egyszer. Most a' legények másnak házasodnak 's az asszonyok úgy mennek férjhez, hogy felváltva lássák magokat a' szobaleány által 's az a' házassági szentséget eloltja.

Ez a' mocskok nem vala a' papiroson midőn írni kezdettem. Fekve írom leveletem, 's úgy gondatlanságom vagy csak szerencsétlenségem bocsánatodat érdemli.

Élj szerencsésen tisztelt barátom. A' Mélt. Grófné eddig vette francia levelem. Bár soloecismusaim meg ne bánthatták volna. Csókold kezeit képemben szent tisztelettel. Én ezt a' nagy-lelkű Római Asszonyt magáért tisztetem, nem teéretted, noha éretted is fogná, ha magáért nem tisztelhetném.

T. Kazintzy Ferentz Úr levele.
Jött Sz. Mihályra, Oktb. 7ikén
1819.¹⁵

Kazinczy és Dessewffy bensőséges kapcsolatát bizonyítja, hogy Kazinczy a tűzvész napján, legelőször Dessewffynek számolt be az eseményekről. Dessewffy válaszeleveléből közülük a kéziratunkkal kapcsolatos részt:

„Szeretetre méltó szerentsétlen Ferentzem! Jobban megrezzentett szerentsétlenséged' olvasása, mint a' magamé, mely a' minap egy istállóm' éjjeli felgyújtása által a' legsetétebb éjszaka közepette mindenemet végső veszélylél fenyegeté... De ha egyforma tűz gyullasztja belsónket,

⁸ Kazinczy Ferenc: Zrinyi Miklós Szigetváratt című munkája, Igaz Sámuel kiadásában, a Hébe című zsebkönyv 1825. évi kötetében jelent meg. Ugyanekkor Kazinczy német nyelvű kézírata is napvilágot látott: Nikolaus Zrinyi in Szigeth. Frey nach dem Ungarischen. Mit einigen Worten über Krafft, und seine Kunstausstellung im Monat May 1825. Wien.

⁹ Kazinczy 1819. szept. 13-án közli Dessewffyvel: „Most Salluston dolgozom, de valaha végre utolsó kézzel. Nekem ő a legkedvesebb minden Római Írók között, 's különöségeit által fogom hozni nyelvünkbe valahol lehet.” VÁCZY i. m. XVI. 3783. sz. lev. — Ugyancsak Dessewffynek írta Kazinczy Sallustius megjelenéséről 1824. febr. 9-én: „...igyekeztemet Sallust harmincz esztendő oltá játszadozza. Bár milyen az, a' mit belőle csinálni tudtam, ideje kieresztenem kezemből.” VÁCZY i. m. XIX. 4297. sz. lev. A munka címe: Kazinczy előbeszéde az általa fordított Sallustiusához. A Cicero első Catilinájának első fejezeteivel megjelent Kassán, 1824-ben.

¹⁰ A Sallustius fordításáról tudósító levélben olvassuk: „...lefordítám Milot Ciceroból.” VÁCZY i. m. XVI. 3783. sz. lev.

¹¹ Az említett „Értekezés”-ről Kazinczy a „minapi”, nyilván 1819. szept. 13-i levelében írta Dessewffynek: „Pestre küldém a' Neologismus Apológiáját, melly bár az olly Olvasók javaslatát nyerhesse meg mint DESÓ-FI.” VÁCZY i. m. XVI. 3783. sz. lev.

¹² Az „illyenben Anarchiát lát” megjegyzés Kazinczy és Teleki László (1764—1821) író, a hétszemélyes tábla bírja közötti ellentétes nyelvtudományi felfogásra vonatkozik. Teleki nyelvtudományi értekezésének címe: A magyar nyelv előmozdításáról buzgó esdeklései; ebben szembehelyezkedik a Kazinczy-féle neolog mozgalommal.

¹³ A munka teljes címe: Bártfai levelek. Írta Döbrentey Gáborhoz Erdélybe gr. Dessewffy József Sárospatak 1817—1818. Megjelent a kézirat Sárospatakon, 1818-ban. Dessewffy 1819. szept. 6-án panaszkolta Kazinczy-nak: „A' Bártfai levelekből Újhelyben 10 példány fogyott el, 8 elveszett; Patakon egyvetlen egy költ el, még nem tudjuk mennyi veszett el. Debreczenbe' pedig egyvetlen egygyet sem vettek.” VÁCZY i. m. XVI. 3782. sz. lev.

¹⁴ Kazinczy 1816-ban jár Erdélyben, élményeit Széphalmon írta meg, tizenkétszer (tizenháromszor?) dolgozta át, kéziratát Abafi Lajos adta ki Budapesten. 1880-ban.

¹⁵ Dessewffy József autográf feljegyzése Kazinczy Ferenc levelének f. 2 verzóján.

külsőnket pedig emészti, az idők szintúgy egyenlő mostohasága mellett is, mind kettőnkre nézve, szerentséltenebb vagy te nálamnál mindazonáltal. A' szerentséltenebbnek kell hát a' szerentséltenebbtől gondoskodni. Pénzünk nints, kedves Ferentzem — Feleségem sirt, olvasván leveled' de van életünk könnyeink mellett; írj hát minden bizodalommal, mennyire lenne szükséged annak pótlására, a' mit szegényeid számokra adandasz? Segíteni kell a' szánakozót. Nézd ezt kötelességnek, nem barátságának."¹⁶

Kazinczy Dessewffyán kívül csak Szentgyörgyi Józsefnek¹⁷ írta meg a tüzeseletet, neki is csak 1819. november 4-én:

„Sept. 23. éjjeli 3 óraker a legirtóztatóbb szélben, melyet még télben képzelhetsz, tűz támad a' 40 házból álló falucskában, 's végig ment azon a' mi a Meridianus lineájában útjában volt. Eggy óra alatt vége volt mindennek. Fejem felett 8 helyen ége a' zsindey, de házam, csűröm, istállóim megmaradtak. Két oeconom épüetem van oda, 's 2000 Ftal vagyok szegényebb. Midőn familiám leveleit 2 kufferben kivittem, térdre buktam, 's mind' két térdem nagy sebet kapott. De következése régen nincs..."¹⁸

Kazinczy levelezéséből és a most közölt kéziratban említett műveiből legutóbb, 1960-ban részletek jelentek meg: Kazinczy Ferenc Válogatott művei. Válogatta és a jegyzeteket írta Szauder József. I—II. k. 510, 704 l.

Rigó László

ARANY JÁNOS KÉT LEVELE EMICH GUSZTÁVHOZ

Arany 1849 utáni első nagy folyóiratvállalkozása, a Szépirodalmi Figyelő 1860. november 7-én indult; az utolsó szám 1862. október 30-án jelent meg. A lap felelős szerkesztője és tulajdonosa Arany, a kiadó Heckenast Gusztáv volt; tehát Arany gondoskodott a lap kiállításáról, míg a terjesztést, a nyomdaügyeket Heckenast intézte. Kettejük kapcsolata végig tárgyilagos, üzletszerű volt. A Figyelőt a Landerer és Heckenast nyomda nyomta; a szerkesztőség Arany ekkori lakása volt (Üllői út és 3 pipa utca sarka, 11. sz.), a kiadóhivatal pedig az Egyetem utca 4-ben működött.

A második nagy folyóiratvállalkozás, a Koszorú első száma 1863. január 4-én jelent meg, az utolsó szám 1865. június 25-én. Heckenast és mások tanácsára, valamint saját elszánásából, a Koszorúnak Arany már nemcsak szerkesztő tulajdonosa, hanem „kiadó szerkesztő tulajdonosa” is lett: azaz maga intézte a lap terjesztési, anyagi és nyomdai ügyeit is, 1864 közepéig a régebbi, ettől kezdve pedig az Üllői út 7. sz. alatti lakásán levő szerkesztőségéből. A Koszorút Emich Gusztáv (1814–69) „magyar akadémiai könyvnyomdász”-szal nyomatta ki Arany; Emich kiadóhivatala és nyomdája (amelyből 1868-ban megalakult az Athenaeum Részvénytársaság) a Barátok tere 7. sz. alatt volt.

Az alább közlendő két Arany-levél Emich Gusztávhoz íródott. Az első 1864. december 23-án kelt, s benne a Koszorú olvashatóbb nyomását sürgeti Arany. Kérésének lett is fogantatja: a lap következő, december 25-i száma ugyan még változatlan, de az 1865. január 1-i szám már kicserélt betűkkel, szebb, tisztább nyomással jelent meg. A második levél keltezése 1865. június 4. Megértéséhez csupán annyit kell tudni, hogy a Koszorú 1865. június 4-i száma kezdte közölni Aranynak „A t. c. előfizetőkhöz” c., június 3-i keltű felhívását, melyben közli, hogy a Koszorút 1865. I. félévének végén megszünteti.

A két levél érdekes adalék Arany és Emich kapcsolatához, melyről igen keveset tudunk. Úgy tűnik, hogy ez a kapcsolat is igen korrekt, tárgyszerű volt — miként Arany valamennyi hasonló vállalkozása esetében. S bepillantást engednek a levelek Arany szerkesztői gyakorlatába is: a gondos szerkesztő nemcsak a szerkesztésben, a pénzügyekben, hanem a nyomdákkal való gyakorlati kapcsolatában is végtelenül pedáns, igényes volt.

Az autográf, tintával írott leveleket — más érdekes levelekkel együtt — 1972-ben vette meg a Petőfi Irodalmi Múzeum özv. dr. Fóris Tibornétól (Bp. II. Vadaskerti u. 12/a). A múzeum Kézirattára V. 3560/2. jelzet alatt őrzi.

Betűhív szövegük a következő:

¹⁶ VÁCZY i. m. XVI. 3787. sz. lev.

¹⁷ Szentgyörgyi József (1765–1832) orvosdoktor, városi főorvos. SZINNYEI i. m. XIII. 729. hasáb.

¹⁸ VÁCZY i. m. XVI. 3791. sz. lev.